SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Автобіографія провідника Організації Українських Націоналістів (революційної).

- Степан Бандера
  -

Степан Бандера

Автобіографія

Я народився 1 січня 1909 року в селі Угринів Старий, повіт Калуш у Галичині, яка в той час належала до австро-угорської монархії, разом з двома іншими західноукраїнськими країнами: Буковиною і Закарпаттям.

Мій батько, Андрій Бандера, греко-католицький священик був у той час парохом в Угринові Старому (до парафії належало ще сусіднє село Бережниця Шляхетська). Батько походив із Стрия. Він був сином міщан-рільників Михайла Бандери і Розалії, дівоче прізвище якої було — Білецька. Моя мати, Мирослава Бандера, походила зі старої священичої родини. Вона була донькою греко-католицького священика з Угринова Старого — Володимира Ґлодзінського і Катерини з дому Кушлик. Я був другою дитиною моїх батьків. Старшою від мене була сестра Марта. Молодші: Олександер, сестра Володимира, брат Василь, сестра Оксана, брат Богдан і наймолодша сестра Мирослава, що померла немовлям.

Дитячі роки я прожив в Угринові Старому, в домі моїх батьків і дідів, виростаючи в атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень. Вдома була велика бібліотека, часто з'їжджалися активні учасники українського національного життя Галичини, кревні і їхні знайомі, наприклад, мої вуйки: Павло Ґлодзінський — один з основників «Маслосоюзу» і «Сільського Господаря» (українські господарські установи), Ярослав Весоловський — посол до Віденського парляменту, скульптор М. Гаврилко й інші. Під час першої світової війни я пережив дитиною-юнаком чотирикратне пересування воєнних фронтів через рідне село в 1914-15 і 1917 рр., а в 1917 р. важкі двотижневі бої. Через Угринів переходив австрійсько-російський фронт, і наш дім був частинно знищений гарматними стрільнами. Тоді ж, літом 1917 р., ми спостерігали прояви революції в армії царської Росії, прояви національно-революційних зрушень і велику ріжницю між українськими та московськими військовими частинами.

* * *

У жовтні-листопаді 1918 р., як несповна десятирічний хлопець, я пережив хвилюючі події відродження і будови української держави. Мій батько належав до організаторів державного перевороту в Калуському повіті (з лікарем д-ром Курівцем) і я був свідком формування ним з селян довколишніх сіл військових відділів, озброєних захованою в 1917 р. зброєю. Від листопада 1918 р. наше родинне життя стояло під знаком подій у будуванні українського державного життя та війни в обороні самостійности. Батько був послом до парляменту Західньо-Української Народньої Республіки — Української Національної Ради в Станиславові і брав активну участь у формуванні державного життя в Калущині. Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомости мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з Українською Народньою Республікою в одну державу, в січні 1919 р.

У травні 1919 р. Польща вжила у війні проти української держави армію ген. Галлера, яка була зформована й озброєна державами Антанти з призначенням до боротьби з большевицькою Москвою. Під її перевагою фронт почав пересуватися на схід. Разом з відступом Української Галицької Армії подалася на схід ціла наша родина, переїхавши до Ягольниці біля Чорткова, де ми зупинилися. Тут замешкали у дядька (брата матері) о. Антоновича, який був там парохом. У Ягольниці ми пережили тривожні й радісні моменти великої

битви т. зв. Чортківської офензиви, що відкинула польські війська на захід. Але через брак військового постачання припинилася офензива української армії. Знову мусів початися відступ, цим разом за річку Збруч. Усі чоловіки з моєї родини, в тому числі й батько, як військовий капелян у рядах УГА, перейшли за Збруч в половині липня 1919р. Жінки й діти залишилися в Ягольниці, де пережили прихід польської окупації. У вересні того ж року моя мати, разом із дітьми, повернулася до родинного села — Угринова Старого.

Мій батько перебув усю історію УГА на «Великій Україні» (тобто на Наддніпрянщині) в роках 1919–1920, боротьбу з большевиками й біломосковськими військами, тиф. До Галичини він повернувся літом 1920 р. Спершу укривався перед польськими офіційними органами з уваги на переслідування українських політичних діячів. Восени того ж року батько повернувся на попереднє становище пароха в Угринові Старому.

Весною 1922 р. померла моя мати на туберкульозу горла. Батько був на парафії в Угринові Старому до 1933 р. Того року перенесли його на парафію до Волі Задеревецької, повіт Долина, а опісля до села Тростянець, теж у Долинщині (вже після мого арештування).

* * *

У вересні, або жовтні 1919 року я поїхав до Стрия і тут, після складення вступного іспиту, вступив до української гімназії. До народньої школи я не ходив взагалі, бо в моєму селі, як і в багатьох інших селах Галичини, школа була нечинна від 1914 р. з уваги на покликання учителя до війська та інші події воєнного часу. Навчання в обсягу народньої школи я дістав у домі батьків, разом з сестрами й братами, користаючи з несистематичної допомоги домашніх учительок.

Українська гімназія в Стрию була організована й втримувана спершу заходами українського громадянства, а згодом дістала право публічної, державної гімназії. Около 1925 р. польська державна влада відібрала їй окремішність, перетворивши її на українські відділи при місцевій польській державній гімназії. Українська гімназія в Стрию була клясичного типу. У ній я пройшов усі вісім кляс у роках 1919–1927, виявляючи добрі успіхи в науці. В 1927 р. я склав там матуральний іспит.

Матеріяльну спромогу вчитися в гімназії я мав завдяки тому,

що мешкання й утримання забезпечили батьки мого батька, які мали своє господарство в тому ж місті. Там ще жили мої сестри і брати під час шкільної науки. Літні й святкові ферії ми проводили в родинному домі, в Угринові Старому, який був віддалений від Стрия около 80 кілометрів. Як у батька під час ферій, так і в діда під час шкільного року я працював у господарстві у вільному від науки часі. Крім того, почавши від четвертої гімназійної кляси, я давав лекції іншим учням і тим способом заробляв на власні видатки.

Виховання і навчання в українській гімназії в Стрию відбувалося за пляном і під контролем польських шкільних властей. Проте ж деякі вчителі зуміли вкласти в обов'язуючу систему український патріотичний зміст. Але основне національно-патріотичне виховання молодь набула в шкільних молодечих організаціях.

Такими явними — леґальними організаціями в Стрию були:

Пласт — організація українського скавтінґу, і «Сокіл» — спортово-руханкове товариство. Крім того, існували таємні гуртки підпільної організації середньошкільників, яка стояла в ідейному зв'язку з Українською Військовою Організацією — УВО — і мала своїм завданням виховувати дібрані кадри в національно-революційному дусі, впливати в тому напрямі на загал молоді та залучувати старші річники до допоміжних дій революційного підпілля (наприклад, збірки на втримання українського таємного університету, поширювання підпільних і заборонених польським урядом українських закордонних видань, протидія спробам виломів з фронту національної солідарности — бойкоту польських товариств, конскрипції, перших виборів тощо).

До Пласту я належав від 3-ої гімназійної кляси (від 1922 р.); у Стрию був у 5-му пластовому курені ім. кн. Ярослава Осьмомисла, а після матури — в 2-му курені старших пластунів «Загін Червона Калина», аж до заборони Пласту польською державною владою в 1930 р. (Мої попередні старання вступити до Пласту в 1-ій, згл. 2-ій клясі були безуспішні через ревматизм суглобів, на який я хворів від раннього дитинства, не раз не міг ходити, і в 1922 р. був ок. два місяці в лічниці на водну пухлину в коліні). До підпільної Організації середньошкільників я належав від 4-ої кляси і був членом провідного звена (ланки) Стрийської гімназії.

* * *

Після закінчення гімназії й іспиту зрілости в половині 1927 р., я старався виїхати до Подєбрад у ЧСР на студії в Українській Господарській Академії, але цей плян відпав, бо я не міг одержати пашпорту на виїзд закордон. Того ж року я залишився в батьківському домі, займаючись господарством і культурно-освітньою працею в рідному селі (працював у читальні «Просвіти», провадив театрально-аматорський гурток і хор, заснував руханкове товариство «Луг» і належав до основників кооперативи). При цьому я провадив організаційно-вишкільну роботу по лінії підпільної УВО в довколішніх селах.

У вересні 1928 року я переїхав до Львова і тут записався на аґрономічний відділ Високої Політехнічної Школи. Студії на цьому відділі тривали вісім семестрів; два перші роки у Львові, двох останніх роках більшість викладів, семінарійних і лябораторійних праць відбувалися в Дублянах коло Львова, де містилися агрономічні заведення Львівської Політехніки. Абсольвенти складали, крім поточних іспитів під час студій, дипломний іспит й отримували диплом інженера-аґронома. Згідно з пляном студій, я пройшов 8 семестрів у роках 1928-29 — 1931-32, доповнивши два останні семестри в 1932-33 році. Мої студії закінчилися абсолюторією приписаних 8 семестрів, а дипломного іспиту я вже не вспів зробити через політичну діяльність і ув'язнення. Від осени 1928 р. до половини 1930 р. я мешкав у Львові, потім два роки в Дублянах і знову у Львові 1932-34. Під час ферій перебував на селі у батька.

У своїх студентських роках я брав активну участь в організованому українському національному житті. Був членом українського товариства студентів політехніки «Основа» та членом управи Кружка студентів-рільників. Деякий час працював у бюрі товариства Сільський Господар, що займався піднесенням аґри-культури на Західніх Українських Землях. В ділянці культурно-освітньої праці з рамени товариства «Просвіта» я відбував у неділі і свята поїздки в довколишні села Львівщини з доповідями та на допомогу в організуванні інших імпрез. У ділянці молодечих і спортово-руханкових організацій я був активним передусім у Пласті, як член 2-го куреня старших пластунів «Загін Червона Калина», в Українському Студентському Спортовому Клюбі (УССК), а деякий час теж у товариствах «Сокіл-Батько» і «Луг» у Львові. До моїх спортових зайнять належали біги, плавання, лещетарство, кошиківка і передусім мандрівництво. У вільний час я залюбки грав у шахи, крім того співав у хорі та грав на гітарі і мандоліні. Не курив і не пив алькоголю.

Найбільше часу й енергії я вкладав у своєму студентському періоді в революційну, національно-визвольну діяльність. Вона полонювала мене щораз більше, відсуваючи на другий плян навіть завершення студій. Виростаючи від дитинства в атмосфері українського патріотизму й змагань за державну самостійність України, я вже в гімназійному періоді шукав і знаходив контакт з українським підпільним, національно-визвольним рухом, що його в той час організувала й очолювала на Західньо-Українських Землях Революційна Українська Військова Організація (УВО). З її ідеями і діяльністю я познайомився частково через родинні зв'язки, а ще більш під час праці в підпільній Організації середньошкільників. У вищих гімназійних клясах я почав виконувати деякі допоміжні завдання в діяльности УВО: поширювання її кличів, підпільних видань та служба зв'язку. Членом УВО я став формально в 1928 р., діставши призначення до розвідувального, а потім до пропагандивного відділу. Одночасно я належав до студентської групи української націоналістичної молоді, яка була тісно зв'язана з УВО. Коли на початку 1929 р. постала ОУН — Організація Українських Націоналістів — я зразу став її членом. Того ж року я був учасником 1-ої конференції ОУН Стрийської округи.

Мої завдання в ОУН були загально-організаційні на Калуський повіт і членська праця в студентських клітинах. Одночасно я виконував різні функції у відділі пропаґанди. В 1930 р. я провадив відділ кольпортажу підпільних видань на Західньо-

Українських Землях, опісля до цього долучився технічно-видавничий відділ, а з початком 1931 р. ще й відділ достави підпільних видань з-за кордону. В тому самому році (1931) я обняв керівництво цілою референтурою пропаґанди в Крайовій Екзекутиві ОУН, яку в той час очолював Іван Ґабрусевич (загинув у нім. концтаборі «Заксен-гавзен» в Оранієбурґу коло Берліну в 1944 р.). В 1932-33 рр. я виконував теж функцію заступника крайового провідника, а в половині 1933 р. був призначений на становище крайового провідника ОУН і крайового коменданта УВО на ЗУЗ. (Ці обидві функції були злучені від половини 1932 р., коли-то на Конференції в Празі в місяці липні завершено процес злиття УВО і ОУН так, що УВО перестала бути самостійною організацією і перетворилася у військову та бойову референтуру, згл. відділ ОУН). Зв'язок з закордонними властями УВО й ОУН я втримував від 1931 р. з рації виконуваних мною організаційних функцій, виїжджаючи кількакратно за кордон різними конспіративними дорогами.

* * *

В липні 1932 р. я з кількома іншими делегатами від КЕ ОУН на ЗУЗ брав участь у Конференції ОУН у Празі (т. зв. Віденська Конференція, яка була найважливішим збором ОУН після основуючого конґресу). У 1933 р. відбулися теж ширші конференції в Берліні і в Данціґу, на яких я теж був. Крім того, на вужчих конференціях-зустрічах я мав кілька разів змогу говорити про революційно-визвольну діяльність Організації з Провідником УВО-ОУН сл. п. полк. Євгеном Коновальцем та з його найближчими співпрацівниками.

Революційно-визвольна діяльність на ЗУЗ за час мого керівництва продовжувалася в основному за дотогочасними напрямними, а сильніше акцентування одних ділянок і послаблення інших було достосоване до ситуації і до розвитку визвольного руху. Окремо відмітити можна б наступні моменти:

а) Широка розбудова членських кадрів й організаційної мережі по цілому терені ЗУЗ під Польщею. Особливу увагу присвячено охопленню Північно-Західніх Земель і тих теренів, які були пенетровані комуністичною роботою. Теж розгорнено акцію серед українців, які жили на польських землях, особливо по більших містах. Поскільки перед тим кадрово-організаційна праця йшла головно по лінії колишніх військовиків і студентської

молоді, тепер її поведено серед усіх суспільних шарів, з окремою увагою на село й робітництво;

б) Зорганізовано систематичну кадрово-вишкільну працю на всіх організаційних щаблях. Ставлено три головні роди вишколу: ідеологічно-політичний, військово-бойовий і вишкіл підпільної практики (конспірація, розвідка, зв'язок і т. д.);

в) Крім політичної, пропаґандивної і бойової діяльности самої Організації, розгорнено нову форму праці — масові акції, в яких приймали активну участь широкі кола суспільства, діючи за ініціятивою, вказівками та під ідейним керівництвом організаційних кадрів. У такому пляні проведено: протимонопольну акцію (бойкот продуктів державного тютюневого й алькогольного монополю) з розрахунком на морально-політичний ефект; шкільну акцію проти польської денаціоналізаційної політики на тому відтинку та в обороні українського шкільництва й національного виховання;

г) Побіч революційної діяльности проти Польщі, як окупанта й гнобителя Західньо-Українських Земель, поставлено другий фронт протибольшевицької боротьби як рівнорядний і так само активний теж на ЗУЗ (а не тільки ОСУЗ). Цей фронт був спрямований проти дипломатичних представників СССР на ЗУЗ (атентат М. Лемика на секретаря і політичного керівника совєтського консульства у Львові Майлова і політичний процес), проти большевицької агентури, компартії та совєтофільства. Метою тих акцій було заманіфестувати єдність визвольного фронту, солідарність Західньої України з протибольшевицькою боротьбою Осередніх і Східніх Земель України та викорінити на Західній Україні комуністичну й аґентурно-совєтофільську працю серед українського населення.

ґ) В бойових діях занехано експропорціяційні акції, які переводжено давніше проти польських державних установ, зате сильніше заакцентовано бойові акції проти національно-політичного утиску й поліційного терору польської влади супроти українців.

Цей період моєї діяльности закінчився моїм ув'язненням у червні 1934 р. Передше я був кількакратно арештований польською поліцією у зв'язку з різними акціями УВО й ОУН, напр., при кінці 1928 р. в Калуші й у Станиславові за організування в Калуші листопадових свят-маніфестацій в 10-річчя 1-го Листопада і створення ЗУНР у 1918 р. На початку 1932 р. я був притриманий при нелеґальному переході польсько-чеського кордону й того року просидів 3 місяці в слідчій тюрмі у зв'язку з атентатом на польського комісара Чеховського і т. п. Після арештування в червні 1934 р. я перебув слідство у в'язницях

Львова, Кракова й Варшави до кінця 1935 р. При кінці того року і на початку 1936 р. відбувся процес перед окружним судом у Варшаві, в якому я, разом з 11 іншими обвинуваченими, був суджений за приналежність до ОУН та за зорганізування атентату на міністра Броніслава Пєрацького внутрішніх справ Польщі (який відповідально керував польською екстермінаційною політикою супроти українців). У Варшавському процесі мене засудили на кару смерти, яку замінено на досмертну тюрму на підставі амнестійного закону, схваленого польським сеймом під час нашого процесу. В літі 1936 р. відбувся другий великий процес ОУН у Львові. Мене судили як крайового провідника ОУН за цілу діяльність ОУН-УВО того періоду. На лаві підсудних було більше членів очолюваної мною Крайової Екзекутиви. Вирок у Львівському процесі мені злучили з Варшавським — на досмертне ув'язнення. Після того я сидів у в'язницях «Свєнти Кшиж» коло Кельц, у Вронках коло Познаня і в Берестю над Бугом до половини вересня 1939 р. П'ять і чверть року я просидів у найтяжчих в'язницях Польщі, з того більшу частину в суворій ізоляції. За той час провів я 3 голодівки по 9, 13 і 16 днів, одну з них спільно з іншими українськими політичними в'язнями, а дві — індивідуально, у Львові й Бересті. Про підготову Організації до моєї втечі, що була предметом судового процесу, я довідався щойно на волі.

Німецько-польська війна у вересні 1939 року застала мене у Берестю над Бугом. З першого дня війни місто було бомблене німецьким летунством. 13 вересня, коли положення польських військ на тому відтинку стало критичне через окрилюючі операції противника, в'язнична адміністрація і сторожа поспішно евакуювалися і я, разом з іншими в'язнями, в тому числі й українськими націоналістами, дістався на волю. (Мене визволили в'язні націоналісти, які якось довідалися, що я там сиджу в суворій ізоляції).

З гуртом кільканадцятьох звільнених з в'язниці українських націоналістів я подався з Берестя на південний захід у напрямі на Львів. Ми пробиралися бічними дорогами, здалека від головних шляхів, стараючись оминати зустрічі, як і з польськими, так і з німецькими військами. Ми користали з допомоги українського населення. На Волині і в Галичині, вже від Ковельщини, ми пов'язалися з діючою організаційною мережею ОУН, яка почала творити партизанські відділи, дбаючи про охорону українського населення заготовляючи зброю й інші бойові припаси для майбутньої боротьби. В Сокалі я зустрівся з провідними членами ОУН того терену. Одні з них були на волі, інші повернулися з в'язниці.

* * *

З ними я обговорив ситуацію і напрямні дальшої праці. Це був час коли розвал Польщі вже був очевидний і стало відомим, що большевики мають зайняти більшу частину ЗУЗ на підставі договору з гітлерівською Німеччиною. Отже ціла діяльність ОУН на ЗУЗ мусіла бути швидко переставлена на один протибольшевицький фронт та достосована до нових умов. З Сокальщини я вирушив до Львова в товаристві пізнішого члена Бюра Проводу ОУН Дмитра Маївського-Тараса. До Львова ми прибули кілька днів після вмаршу туди большевицького війська й окупаційної влади.

У Львові я був два тижні. Жив конспіративне, але з уваги на початкове неналаднання большевицької поліційної машини, користувався значною свободою рухів і ввійшов у контакт не тільки з провідним активом ОУН, а й з деякими провідними діячами українського церковного й національно-церковного життя. Спільно з членами Крайової Екзекутиви й іншими провідними членами, які були в той час у Львові, ми устійнили пляни дальшої діяльности ОУН на українських землях і її протибольшевицької боротьби. На першому місці поставлено: розбудову мережі й дії ОУН на всіх теренах України, що

опинилися під большевиками; плян широкої революційної боротьби при поширенню війни на території України і незалежно від розвитку війни; протиакцію на випадок масового знищування большевиками національного активу на ЗУЗ.

Я зразу мав плян залишитися в Україні й працювати в безпосередній революційно-визвольній дії ОУН. Але інші члени Організації настоювали на тому, щоб я вийшов за кордон большевицької окупації і там вів організаційну працю. Остаточно перерішив цю справу прихід кур'єра від Проводу з-за кордону з такою самою вимогою. У другій половині жовтня 1939 р. я покинув Львів і разом з братом Василем, який повернувся до Львова з польського концтабору в Березі Картузькій, та з 4-ма іншими членами перейшов совєтсько-німецьку демаркаційну лінію окружними дорогами; частково пішком, частково поїздом прибув до Кракова. Краків став у той час осередком українського політичного, культурно-освітнього й суспільногромадського життя на західніх окраїнах Українських земель поза большевицькою, а під німецькою військовою окупацією та серед скупчень української еміґрації в Польщі. В Кракові я увійшов у працю тамошнього осередку ОУН, в якому зібралося багато провідного членства з ЗУЗ, польських в'язниць; було теж декілька провідних членів, які вже давніше жили в Німеччині, Чехо-Словаччині й Австрії. У листопаді 1939 р. я поїхав на 2 тижні до місцевости Піщани (Пєщани) у Словаччині на лікування ревматизму, разом з двома-трьома десятками звільнених з польських тюрем українських політичних в'язнів. Серед них було багато визначних провідників націоналістичного руху на ЗУЗ. До Піщан приїхало ще декілька провідних членів ОУН, які були в останньому часі активні в організаційній праці на ЗУЗ, на Закарпатті і на еміґрації. Це уможливило відбути в Піщанах низку нарад провідного активу ОУН, на яких проаналізовано ситуацію, дотогочасний розвиток визвольної боротьби, внутрішньо-організаційні справи в краю і за кордоном. На цих нарадах викристалізувалася низка справ, важливих для дальшої боротьби ОУН, що вимагали розв'язання.

Зі Словаччини я поїхав до Відня, де теж була важлива закордонна станиця ОУН, в якій концентрувалися зв'язки ОУН із ЗУЗ в останні роки польської окупації, а також: з Закарпатською Україною. При кінці 1939 р., або в перші дні 1940 р. до Відня приїхав теж провідник ОУН на Українських Землях Тимчій-Лопатинський. Тут устійнено, що ми обидва поїдемо до Італії на зустріч з тодішнім головою Проводу Українських Націоналістів полк. А. Мельник. Моя поїздка до нього була проектована ще в Кракові. У висліді організаційних нарад у Львові, Кракові,

Піщанах і Відні мені припало бути речником провідного активу ОУН на УЗ, активу звільненого з тюрем, та того закордонного активу, що вийшов з крайової боротьби останніх років і стояв у живому зв'язку з краєм. Я мав з'ясувати голові Проводу Організації ряд справ, проектів і вимог внутрішньо-організаційного і політичного характеру для наладнання здорових відносин між ПУН-ом і крайовим революційним активом. Після смерти основоположника і провідника ОУН полк. Є. Коновальця створилися ненормальні відносини напруження і розходжень між Крайовим Проводом й активом Організації та ПУН-ом. Причиною того було з одного боку недовір'я до деяких осіб, найближчих співпрацівників полк. А. Мельника, зокрема до Ярослава Барановського. Це недовір'я зростало на підставі різних фактів його праці й організаційного життя. З другого боку, зростало настороження крайового активу до політики закордонного проводу. Зокрема після т. зв. Віденського договору в справі Закарпатської України це перетворилося в опозиційну поставу до орієнтації на гітлерівську Німеччину. Договір Ріббентропа-Молотова й політичне узгіднення між Берліном і Москвою на початку війни

надало цьому розходженню політичної гостроти. Прибуття крайового провідника ОУН зактуалізувало поїздку до полк. А. Мельника. З Тимчієм-Лопатинським ми мали однозгідне становище в усіх засадничих питаннях революційно-визвольного руху, яке зрештою було так само одностайне серед загалу крайового активу. Ми сподівалися спільно переконати полк. А. Мельника і ліквідувати наростаючі розходження.

До Італії я поїхав перший, в першій половині січня 1940 р. Був у Римі, де станицею ОУН керував проф. Є. Онацький. Там зустрінувся я між іншим, з своїм братом Олександром, який жив у Римі від 1933-34, студіював там і зробив докторат з політично-економічних наук, одружився і працював у нашій місцевій станиці. З полк. А. Мельником я відбув зустріч і розмову в одному з міст північної Італії, найперше з крайовим провідником Тимчієм-Лопатинським.

Ці розмови закінчилися негативним вислідом. Поскільки раніше розходження стосувалися головно до співпрацівників А. Мельника, то у висліді його становища вони мусіли звернутися так само проти нього. Полковник Мельник не погодився відсунути Я. Барановського з ключевого становища в ПУН-і, що давало йому вирішний вплив і детальний вгляд у найважливіші справи Організації, зокрема в справи крайові та зв'язків між краєм і закордоном. Так само він відкинув нашу вимогу, щоб плянування революційно-визвольної протибольшевицької

боротьби не зв'язувати з Німеччиною, не узалежнювати її від німецьких воєнних плянів. Тимчій-Лопатинський і я обстоювали становище крайового активу, що боротьба ОУН в Україні мусить бути достосована передусім до внутрішньої ситуації в СССР, а передусім в Україні, та що не маємо таких союзників, щоб узгіднювати наші пляни з їхніми. Якщо б большевики розпочали масове винищування чи висолювання національного активу на окупованих західніх землях, щоб знищити головну базу організованого руху, тоді ОУН повинна розгорнути широку революційно-партизанську боротьбу, не дивлячись на міжнародню ситуацію.

* * *

На цьому вривається власноручно написаний Степаном Бандерою його життєпис. Дані про дальші роки його життя і праці для української визвольної революції подаємо з статті д-ра Григорія Васьковича «Життя і діяльність Степана Бандери» (Українська Кореспонденція», ч. 8 з 1.10.1964, Українське В-во в Мюнхені, стор. 3–7).

* * *

Тому, що полк. А. Мельник не хотів поступитися в політичній і персональній площинах, у лютому 1940 р. створено Революційний Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою. Рік пізніше Революційний Провід скликав II Великий Збір ОУН, на якому одноголосне вибрано головою Проводу Степана Бандеру. Під його проводом ОУН знову стає кипучою революційною організацією. Вона розбудовує організаційну мережу на Рідних Землях, творить похідні групи ОУН з того членства, що було за кордоном, і в порозумінні з прихильними українській справі німецькими військовими колами творить український леґіон та організує визвольну боротьбу, спільно з іншими поневоленими Москвою народами. Перед вибухом німецько-російської війни Бандера ініціює створення Українського Національного Комітету для консолідації українських політичних сил до боротьби за державність. Рішенням Проводу Організації ЗО червня 1941 р.

проголошено відновлення Української Держави у Львові, але тому, що Гітлер доручив своїй поліції негайно зліквідувати цю «змову українських самостійників», німці заарештували Ст. Бандеру вже кілька днів після акту проголошення віднови Української Держави. Німецьким в'язнем був Степан Бандера до грудня 1944 р. Тоді звільнено його і кількох інших провідних членів ОУН з ув'язнення, пробуючи приєднати собі ОУН і УПА, як союзника проти Москви. Німецьку пропозицію Степан Бандера рішуче відкинув і на співпрацю не пішов.

На Крайовій ширшій нараді Проводу ОУН на УЗ у лютому 1945 р., що була трактована, як частина Великого Збору ОУН, обрано нове Бюро Проводу в такому складі: Бандера, Шухевич, Стецько. Цей вибір підтвердила Конференція ЗЧ ОУН 1947 р. і тоді Степан Бандера став знову Головою Проводу всієї ОУН. Як Провідник ОУН, Ст. Бандера у післявоєнний час вирішує далі продовжувати збройну боротьбу проти Москви. Він інтенсивно організує крайовий зв'язок і бойові групи ОУН, які втримують контакт з Краєм постійно аж до його смерти.

У 1948 р. в Закордонних Частинах ОУН витворюється опозиція, якій Степан Бандера протиставився в площині ідейній, організаційній і політичній. Того ж року за його апробатою представники ЗЧ ОУН входять до Національної Ради, щоб консолідувати політичну діяльність української еміграції. Але два роки пізніше Провід ЗЧ ОУН вирішив вийти з УНРади, бо вона не давала моральної підтримки революційній боротьбі й узурпувала право репрезентувати український нарід від імени фіктивних партій. Щоб справніше поладнати конфлікт з опозицією ЗП УГВР, у квітні 1948 р. Бандера запропонував Лебедеві перебрати головство Проводу ЗЧ ОУН і зформувати його з участю членів опозиції, з чого Лебедь уже в липні зрезиґнував, віддаючи назад керівництво Бандері. Для утихомирення дальшої опозиційної критики Ст. Бандера в грудні 1950 р. уступив з посту Голови Проводу ЗЧ ОУН, підкресливши тим безпідставність закидів про його диктаторські амбіції і плянуючи перейти в Україну. Тим часом він виконував функції в Проводі ЗЧ ОУН, як член цього Проводу, під головуванням спершу Ст. Ленкавського, а згодом, від квітня 1951 р. під головуванням Я. Стецька. Коли опозиція вперто поширювала вістки, що ОУН в Україні перейшла з націоналістичних позицій на соціялістичні і те саме мають зробити ЗЧ ОУН, Ст. Бандера радикальним потягненням вирішив примусити Крайову ОУН виразно визначити ідейно-політичні позиції, щоб унеможливити дальшу спекуляцію «краєвими позиціями» і підшивати під фірму ОУН неокомунізм. 22 серпня 1952 р. він уступив з посту Голови Проводу всієї ОУН. Це його

уступлення не було, одначе, прийняте ніякою компетентною установою ОУН і Ст. Бандера остався далі Провідником ОУН до своєї смерти в 1959 р. Четверта Конференція ЗЧ ОУН в травні 1953 вибрала Ст. Бандеру знову на Голову ЗЧ ОУН Проводу. В лютому 1954 р. прийшло до розриву з новою опозицією, що наростала в Закордонних Частинах ОУН з 1953 р., після невдалих спроб договоритися на форумі «Колегії Уповноважених», до якої «з волі Краю» входили Л. Ребет, З. Матла і Ст. Бандера. Рік пізніше, 1955 р., відбулася 5-та Конференція ЗЧ ОУН, яка наново вибрала Головою Проводу ЗЧ ОУН Ст. Бандеру і з того часу знову інтенсивно поведено роботу Організації. Тоді присвячено особливу увагу організуванню теренів, крайовим зв'язкам і зовнішній політиці.

15 жовтня 1959 р. Степан Бандера впав жертвою скритовбивства. Медична експертиза виявила, що причиною смерти була отрута. Два роки пізніше, 17 листопада 1961 р., німецькі судові органи проголосили, що вбивником Степана Бандери є Богдан Сташинський з наказу Шелєпіна і Хрущова. Після докладного слідства проти вбивника Сташинського відбувся процес від 8 до 15 жовтня 1962 р. Присуд проголошено 19 жовтня, в якому Сташинського засуджено на 8 років важкої в'язниці. Німецький Верховний Суд у Карльсруге ствердив, що головним обвинуваченим у вбивстві Бандери є совєтський уряд у Москві.